

Tistega dne, 22. junija . . .

Ko je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, so se v stanovanju pri Filipu Bernardu na Vodnikovi cesti 27 sestali nekateri člani CK KPS in ustanovili glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet — vojaško vodstvo oboroženega boja slovenskega naroda proti okupatorjem. Tu so se sestali, še preden je prišel poziv iz Moskve, poziv na internacionalistično pomoč pri napadu na socialistično državo. Za komandanta je bil imenovan Franc Leskošek, za pomočnika komandanta dr. Aleš Bebler, za komisarja Boris Kidrič, ki ga je v začetku julija nasledil Miha Marinko. Kasneje so postali člani glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet še Oskar Kovačič, Miloš Zidanšek in Stane Zagar kot predstavniki Komunistične partije Slovenije in dr. Marijan Breclj kot predstavnik krščanskih socialistov ter Dušan Podgornik kot predstavnik demokratičnega krila sokolov. Ustanovitev glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet je bila za nadaljnji razvoj partizanstva v Sloveniji izrednega pomena.

Da bi partizanske enote čimprej pričele organiziran napad proti okupatorjem, je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet na svoji seji 16. julija 1941 sklenilo preiti iz priprav za narodnoosvobodilni boj, ki so potekale v skladu s sklepi junijske partijske konference, v dejansko oboroženo vstajo. Z navodili o pričetku vstaje v Sloveniji so odšli iz Ljubljane: Stane Zagar na Gorenjsko, Milan Zidanšek na Stajersko, Oskar Kovačič na Primorsko, dr. Aleš Bebler na Notranjsko in Dolenjsko, Miha Marinko v Belo Krajino. V kamniškem in kranjskem partijskem okrožju ter na severnem predelu današnje občine Ljubljana-Siša pa sta pripravljala vstajo inštruktorja CK KPS Tomo Brejc in Lojze Kebe.

Priprave na oborožen napad proti okupatorjem so potekale na območju današnje občine Ljubljana-Siša še pred ustanovitvijo glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet. Do oboroženega upora je prišlo najprej na ozemlju, ki ga je zasedel nemški okupator — pod Šmarno goro in Rašico. Na sestanku rajonskega komiteja KPS Tacen maja 1941, ki ga je vodil Ivan Novak v gozdičku pod Šmarno goro, so določili, kdo izmed članov KPS in SKOJ bo odšel v partizane, kdo bo ostal na terenu kot politični aktivist. Sklenili so tudi, da na tem območju ustanovijo dve partizanski četi; prvo na levem bregu Save s komandirjem Stanetom Koscem iz Gameljna, drugo na desnem bregu Save s komandirjem Lojzeto Siferjem iz Vižmarij. Ko je prišel Lojze Kebe z navodili o pričetku vstaje v Sloveniji na Šmarno goro, je tu že delovala šmarnogorska partizanska skupina. Takšna skupina je bila tudi pod Rašico. Na sestanku, ki ga je imel Lojze Kebe s člani obeh skupin 19. julija 1941 na Šmarni gori, so se odločili, da prično z oboroženo vstajo 22. julija 1941. Borci šmarnogorske partizanske oborožene skupine so 22. julija iz zasede v gozdičku Pšatnik nad vasjo Tacen napadli bivšega jugoslovanskega orožnika Franca Znidaršiča iz Šentvida nad Ljubljano, katerega so partizani obsodili na smrt z ustrelitvijo, ker je izdal nemškemu okupatorju člane in simpatizerje KP z območja bivših občin Šmartno pod Šmarno goro in Šentvida nad Ljubljano; obsojen je bil tudi zaradi tega, ker je sodeloval z nemško policijo pri aretacijah in preganjanju zavednih Slovencev že takoj po prihodu nemškega okupatorja v ta predel Gorenjske. Gameljska partizanska skupina je na ta dan pripravljala tudi likvidacijo izdajalcev iz Gameljna. SR Slovenija praznuje 22. julij kot dan vstaje slovenskega naroda.

Zaradi napada partizanov na izdajalce je nemški okupator v dneh od 23. do 26. julija na območju bivše občine Šmartno pod Šmarno goro aretiral več kot 30 simpatizerjev narodnoosvobodilnega gibanja; dva od teh sta bila kmalu nato ustreljena neznanu kje. V tistih dneh sta se šmarnogorska in gameljska partizanska skupina povečali z novimi borci. V rašiških gozdovih je od 24. junija 1941 delovala tudi partizanska skupina črnuških komunistov. Po sestanku med črnuškimi partizani in Stanetom Koscem iz gameljske skupine 25. julija 1941 je prišlo 28. julija nad vasjo Rašica do združitve šmarnogorske, gameljske in črnuške partizanske skupine in do ustanovitve Rašiške čete. Po zaprisegi o zvestobi slovenski partizanski vojski so borci izvolili Staneta Kosca za komandirja, Mileta Špacapana za komisarja, ki mu je sledil Maks Pečar — oba iz Črnuč.

Rašiška četa je delovala kot samostojna partizanska enota, zato se je glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet odločilo, da se četa vključi v Kamniški bataljon. Tako je prišlo 17. avgusta 1941 do vključitve v Kamniški bataljon.

Vsakodnevne sabotažne in druge akcije, zlasti napadi in uničevanje nemških avtomobilov, so vznemirjale okupatorje. Zato se je nemški okupator odločil napasti Rašiško četo. V pripravah na ta napad je na Rašico 18. septembra 1941 prišla posebna nemška komisija z namenom, da na kraju samem ugotovi položaj in pripravi operacijski načrt za obkolitev in uničenje čete. Toda partizani Rašiške čete so jo na povratku v dolino napadli pri Pasjem potoku pod vasjo Rašica, kjer je padlo vseh šest članov komisije. Dva dni po tem napadu, 20. septembra 1941, so Nemci vas Rašico požgali, vaščane pa izgnali na Hrvaško. Rašica je bila prva požgana vas v Sloveniji v času narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji. Teden dni nato je nemški okupator napadel Rašiško četo. Zaradi sovražnikove premoči bi bil vsak odpor usoden za nadaljnji obstoj Rašiške čete, zato so se borci porazdelili v manjše skupine in se umaknili iz rašiških gozdov. Premik čete v Ljubljansko pokrajino je bil le začasen.

(Odlomki iz zapisa Rezke Traven)

Vabilo

VSE DELEGATE TEMELJNIH IN SPLOŠNIH DELEGACIJ KS in TOZD VABIMO

na svečano skupno zasedanje vseh delegatov ZBORA ZDRUŽENEGA DELA, ZBORA KRAJEVNIH SKUPNOSTI in DRUŽBENOPOLITIČNEGA ZBORA ter vseh delegatov skupščin SAMOUPRAVNIH INTERESNIH SKUPNOSTI občine Ljubljana-Siška, ki bo **V SOBOTO, 26. JUNIJA 1976 OB 10.30 NA RAŠICI**

Dnevni red svečane seje je objavljen v PROGRAMU našega občinskega praznovanja, ki je posvečeno pomembnim zgodovinskim dogodkom v letu 1941.

Prepričani smo, da se boste vsi delegati tega našega skupnega zasedanja in praznovanja polnoštevilno udeležili, saj je to dejansko edina priložnost, da se sestanejo vsi delegati, ki predstavljajo našo delegatsko skupščino.

Predsednik
Skupščine občine
Ljubljana-Siška
dipl. ing. Stane PLEMENITAS

Predstavljamo vam Rašico,
kraj letošnje občinske
proslave

Kot vemo, se bo letošnja osrednja proslava v počastitev 22. junija, praznika občine Ljubljana-Siška prvič preselila iz centra Šiške in sicer na Rašico. Tako je to znano vas kot prvo doletela čast, da bo 26. junija dopoldne gostila nad 10.000 šiškarjev, ki bodo prisostvovali tej proslavi.

Prav zato smo se odločili nekoliko podrobneje predstaviti kraj letošnje osrednje občinske proslave. Pri tem nam je s svojim ogromnim znanjem pomagal Anton Kreč.

Če se povrnemo dve tisočletji nazaj, potem lahko domnevamo, da so tedaj na območju današnje Rašice živeli Kelti, ki pa so jih pregnali Rimljani, pa čeprav je bil hrib nad Rašico s svojimi jamami izredno dobro skrivališče za uporne Kelte. V srednjem veku so te jame prišle izredno prav novim prebivalcem — Slovanom — pred številnimi turškimi vpadi. Še danes se uporabljata imeni Špehovka za jamo, v kateri so imeli kmetje shranjeno slanino za morebitne hude čase in pa Zidanica za jamo, ki je imela zidani vhod ter je tako postala nedostopna za osvajalce. Pozneje so se po rašiških gozdovih potikali rokovnjači, ki so kdaj pa kdaj zašli tudi v samo vas.

Najpomembnejše obdobje pa je za Rašico nastopilo leta 1941. V Rašici je bil doma Stane Kosce, komunist, ki je takoj začel z oboroženim uporom proti zavojevalcem slovenske domovine. Na vrhu hriba Rašice so se začeli poleti 1941 zbirati prvi partizani, ki so uspešno izvedli nekaj akcij. Na te začetke nas spominja obnovljeno taborišče Rašiške čete nedaleč od planinske postojanke na vrhu Staneta Kosca.

Znano je, da je bila Rašica prva požgana vas med NOB v Sloveniji. Povedati pa je treba, da so Nemci že pred glavnim požigom 19. septembra 1941 večkrat prišli v vas, pretepali vaščane, metali bombe ter zažigali posamezne hiše. Ko pa je Rašiška četa likvidirala šest Nemcev, so le-ti pobesneli, preselili prebivalce v zapore v Šentvidu pri Ljubljani, vas pa požgali. Rašiška četa je nadaljevala z oboroženim bojem, prebivalci Rašice pa so bili preseljeni v Hrvaško okolico Slavonske Požege.

Precej Raščanov se ni vrnilo na svoje domove, tisti, ki so imeli to srečo, pa so morali trdno zagrabiti za delo in si poskusiti obnoviti svoje požgane domove. Z zelo prizadevnim delom so si uspeli zgraditi novo streho nad glavo, kmalu pa so sledile še druge akcije: napeljali so vodovod, obnovili električno napeljavo, zgradili cesto v vas. Vsepovsod je bilo treba pošteno pljuniti v roke, mnogo prostovoljnih delovnih ur so naredili, da so si ustvarili kolikor toliko spodobno življenje. Leta 1958 so nad vasjo na vrhu Staneta Kosca postavili stolp in do njega uredili tudi cesto, leta 1971 so si napeljali nov vodovod, lani so s pomočjo tovarne

Plamen upora je zagorel na Rašici

pletenin Rašica dobili v vas še telefon, zgradili pa so tudi gasilski dom, v katerem ima svoje prostore tudi turistično društvo.

Prav ob letošnjem občinskem prazniku pa bodo slavili še eno pomembno delovno zmago. V vas bodo dobili asfaltno cesto, ki jih bo še bolj povezala s svetom, hkrati pa dala možnosti za še hitrejši razvoj te prijetne vasi na obronku Ljubljane.

In kakšen je trenutni življenjski utrip Rašice? Vsekakor podoben ostalim vsem, saj je ostalo še nekaj nerešenih problemov. Pa vendar, Rašica je vedno bolj priljubljena izletniška točka za številne Ljubljance, ki tu najdejo mir, svežino, čudovito naravo in prijazne ljudi. Pa kaj, ko turizem prinaša s seboj tudi številne slabe strani, saj se izletniki kaj malo drže poti, ko pa je veliko prijetneje hoditi po dišeči travi kot po trdi poti. Toda, ali se ti »izletniki« zavedajo, da še številni Raščani živijo od kmetijstva in da košnja poteptane trave ni nič lahkotna. Že tako lahko ugotovimo, da se rašiško kmetijstvo drži starih načinov obdelovanja zemlje, saj v hribovitem svetu ni možnosti za strojno obdelavo površin. Tudi številne češnje in ostalo sadno drevje Raščani niso zasadili zato, da bi ga obirali izletniki in pod njim teptali travo. Prav zato si na Rašici želijo izletnikov, ki bodo uživali v čudovitem pogledu na Ljubljano, ki si bodo zaželeli sprehoda do prijetno urejenega planinskega doma na vrhu Staneta Kosca, na katerem lahko srečate celo

gamsa pa vendar bodo ostali kulturni izletniki.

Da bi vsem obiskovalcem Rašice dali možnost, da se spoznajo z njegovo zgodovino, si Raščani prizadevajo, da bi v gasilskem domu uredili stalno razstavo o zgodovini tega kraja. Materiala je dovolj, le prostore bo potrebno primerno urediti.

Posebno poglavje pa so na Rašici vikendi. Nekaj jih je res zraslo, toda na priporočilo vaščanov se je SO Šiška odločila, da na Rašici prepove gradnjo vikendov. S tem je sicer lastnike zemlje »oškodovala« za težke milijone, vendar pa je s to odločitvijo zagotovila, da bo Rašica ostala taka kot je, to je prijazna vasica sredi gozdov, s čudovitim pogledom na Ljubljano. Od daleč se zdi, kot bi Rašica pazila Ljubljance vseh nevarnosti, tako kot jih je branila v letih 1941—1945, ko so partizani z vrha Rašice opazovali takrat še okupirano, z žico obdano, a kljub temu uporniško Ljubljano.

Sedaj pa še nekaj o prireditvenem prostoru letošnje občinske proslave. Ta bo na gozdni jasi ob poti, ki vodi na razgledni stolp. Jasa je dovolj velika, da bo sprejela vse udeležence proslave, slavnostna tribuna je že postavljena, tudi stojnice za okrepčila so se že pojavile, tako, da bo ob primernem vremenu res prijetno na občinski proslavi. Prepričani smo, da bodo Raščani dober gostitelj, tako kot so bili v začetku oboroženega boja in tako kot so številnim izletnikom.

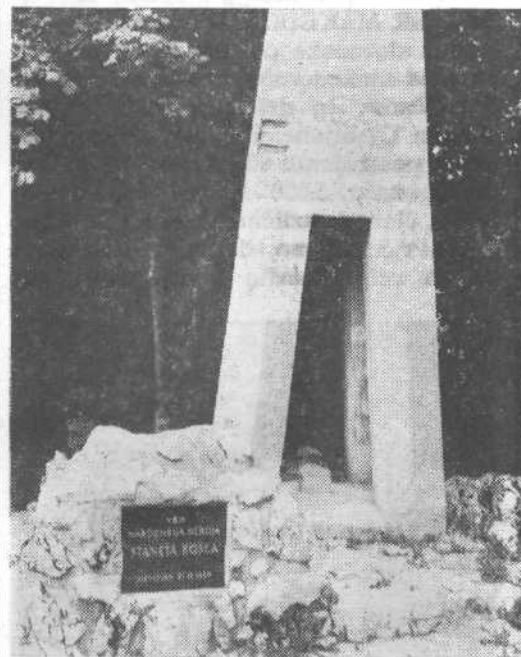
Rašica leta 1941 (iz arhiva Muzeja revolucije)

Praznik občine Ljubljana-Šiška

Tokrat še posebno slovesno

Občina Ljubljana-Šiška letos že tretje leto proslavlja svoj občinski praznik 22. junij, ki ga je izbrala v spomin na USTANOVITEV GLAVNEGA POVELJSTVA SLOVENSКИH PARTIZANSКИH ČET v Bernardovi hiši na Vodnikovi cesti leta 1941. Letos praznujemo torej 35-letnico tega za vse Slovence pomembnega dogodka.

V letu 1974 je bilo naše praznovanje dokaj skromno. V povorki po ulicah Šiške so korakali športniki, člani ZB s prapori, gasilci ter različna druga društva in organizacije. Vsi udeleženci povorke, občani in delegati, to leto izvoljene delegatske skupščine, so se nato zbrali na trgu pred stavbo občinske skupščine, kjer je bil pester kulturni program.

Spomenik na vrhu Staneta Kosca poleg razglednega stolpa na Rašici. Vrh so poimenovali po tem narodnem heroju 21. 9. 1958 na slovesni prireditvi, kjer je govoril tudi tovariš Edvard Kardelj

Lansko leto smo se z ozirom na 30-letnico osvoboditve odločili, da bo naše praznovanje slovesnejše in zlasti množičnejše. V slikoviti povorki je korakalo po Celovški cesti do hale Tivoli okrog 4.500 športnikov ter okrog 1000 članov najrazličnejših društev in organizacij (ZB, taborniki, gasilci, šolska mladina in drugi). Svoj velik delež so prispevale v povorki delovne organizacije, saj so na nekaj deset vozilih prikazale svojo proizvodnjo in dosežke gospodarstva naše občine. Vsi udeleženci povorke, delegati, občani in gostje iz pobratene Reke so se nato udeležili (Nadaljevanje na 4. strani)